

Lluites veïnals que han fet història Santa Coloma de Gramenet 1965-1979

Josep Maria Corral i Belorado

QSCG01

Lluites veïnals que han fet història Santa Coloma de Gramenet 1965-1979

JOSEP MARIA CORRAL I BELORADO

QuadernsSCG
Fets, llocs i persones de
Santa Coloma de Gramenet

Lluites veïnals que han fet història Santa Coloma de Gramenet 1965-1979

Col·lecció

Quaderns SCG. Fets, llocs i persones de Santa Coloma de Gramenet, núm. 1

Primera edició: novembre de 2022

© de l'edició

Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet

Plaça de la Vila, 1

08921 Santa Coloma de Gramenet

www.gramenet.cat

© del text: Josep Maria Corral

© de les fotografies: els autors corresponents

Fotografia de la coberta

Salvador Monroig / AHSCG

Consell editorial

Magda Clavell

Josep Cortés

Xavier Domènech

Petra Jiménez

Josep Miquel Lacasta

Joan Carles Mas

Ferran Saro

Manel Valls

José Velasco

Coordinació editorial

Museu Torre Balldovina

Correcció lingüística

CNL L'Heura

Disseny i maquetació

Estudi Marta Sansa

Impressió

CPL editorial

Dipòsit legal: B 21966-2022

ISBN: 978-84-9165-539-8

Està prohibida la reproducció total o parcial del quadern per qualsevol mitjà: fotogràfic, fotocòpia, mecànic, reprogràfic, òptic, magnètic o electrònic sense l'autorització expressa i per escrit del propietari del copyright.

Uns “Quaderns” per conèixer més i millor Santa Coloma

Vull, des d'aquestes línies, manifestar-vos la meva satisfacció per aquest nou projecte que posem en marxa a Santa Coloma de Gramenet. Un projecte en format de quaderns que té dos objectius principals: aprofundir en el coneixement de la història més recent de la nostra ciutat –en els fets, en els llocs i en les persones– i donar a conèixer aquesta història colomenca a tota la ciutadania. Són unes petites publicacions de divulgació, de contingut assequible però alhora rigorós, adreçades a un públic no especialitzat però interessat a conèixer més i millor la nostra ciutat.

Santa Coloma és un pol generador de coneixement. En són exemples el Campus de l'Alimentació de Torribera de la Universitat de Barcelona (UB), la Fundació Hospital de l'Esperit Sant o el mateix Museu Torre Balldovina. Un dels eixos principals d'aquestes institucions és generar coneixement i transmetre'l. Es tracta d'incentivar la recerca i la investigació i, posteriorment, transferir els resultats a la ciutadania. De fet, totes les accions de divulgació s'han de basar en el coneixement, i tota recerca ha de generar, més tard o més d'hora, productes de difusió per als diferents nivells de públic a qui s'adreça.

En el cas d'aquests Quaderns –confeccionats en un projecte conjunt de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, Fòrum-Grama i el Casal del Mestre– abastaran un ampli ventall d'aspectes i temes del municipi, de moments més llunyans o més recents. És el cas de l'exemplar inaugural

que avui teniu a les mans, que ens relata algunes de les lluites i reivindicacions que van tenir lloc durant les dècades dels anys seixanta i setanta a la nostra ciutat.

L'historiador colomenc Chema Corral ens rememora un passat no massa distant, dies claus per a tota una comunitat que s'organitzà i assolí un fort caràcter participatiu, perseverant i combatiu per aconseguir una ciutat habitable. Aquell potencial humà traspassà fronteres i és un dels trets que encara ens caracteritza avui dia.

Esperem que sigui el primer d'una llarga i reeixida col·lecció, i que serveixi per a no oblidar el nostre passat i continuar la nostra trajectòria cap a un futur cada cop més socialment just, que mantingui l'esperit d'aquells colomencs i colomenques que lluitaren per una vida digna.

Núria Parlon Gil

Alcaldessa de Santa Coloma de Gramenet

Mirades a la ciutat

Fòrum Grama i el Casal del Mestre, un temps abans de la pandèmia, vam fer la proposta d'escriure uns quaderns per recollir i reforçar la mirada a la ciutat, per tal de ressaltar els fets, els llocs i les persones de Santa Coloma de Gramenet.

La proposta va ser ben acollida per l'Ajuntament, i es va constituir un grup impulsor de la col·lecció "Quaderns SCG. Fets, llocs i persones de Santa Coloma de Gramenet", amb el Departament de Cultura, Santa Coloma Ciutat Universitària i el Museu Torre Balldovina. Diàlegs a la Riba del Besòs, entitat amb el suport de Fòrum Grama i Casal del Mestre ha assumit el projecte amb l'objectiu de promoure unes publicacions per divulgar, estendre el coneixement de la ciutat, la seva història i les bases de la societat del passat i del present.

El propòsit d'aquest primer quadern és el d'iniciar una col·lecció en què els diferents temes ens ajudin a ampliar la mirada sobre la transformació urbana i social, la memòria històrica i les persones de la nostra ciutat. Aquest quadern ens explica les lluites socials i veïnals que han fet història. Dit d'una altra forma, com les lluites veïnals del darrer terç del segle xx varen aconseguir millorar i transformar la ciutat de què gaudim ara.

L'autor, l'historiador Josep Maria Corral, sap concretar amb total precisió les importants i nombroses lluites de Santa Coloma, demostrant que coneix bé la ciutat, amb el valor afegit d'haver participat directament en alguns d'aquells moviments ciutadans i que, a més de conèixer la casuística colomenca, també estima Santa Coloma, la ciutat on va néixer.

Quan Corral descriu els fets, quan mostra aquell context, s'atura, si cal, en com la reivindicació d'un semàfor mobilitza tot un barri, o bé com les veïnes i veïns d'un altre barri lluiten per la seva millora total. L'autor aconsegueix que apareguin la majoria de les reivindicacions per millorar els barris, els carrers, les places i els parcs, des de la lluita per l'ambulatori fins a la defensa de Can Zam.

La reparació de la ciutat trencada i maltractada era possible. Amb les lluites veïnals començava el camí de l'esperança. Chema Corral no oblida que en la lluita per una ciutat nova i habitable van participar-hi moltes dones i homes, entitats veïnals, les AMPAs de les escoles, associacions de veïns, grups de dones, associacions comercials, comissions de barri, comunitats cristianes i militants de partits polítics.

Ferran Saro

Del grup impulsor

Índex

- 9 El franquisme
- 15 El suburbi
- 21 Les primeres lluites
- 25 Les comissions de barri. La lluita continua
- 33 Arriben les associacions de veïns i les associacions de pares
- 41 Mor el dictador
- 43 Del Pla comarcal al Pla popular
- 49 Cronologia
- 53 Fons documentals
- 54 Revistes i premsa
- 55 Bibliografia

El franquisme

L'any 1960 Santa Coloma de Gramenet tenia 32.590 habitants. Aquell poble agrícola i rural, que havia estat fins aleshores, va augmentar la seva població de forma sostinguda al llarg del segle xx, però és a partir de l'any 1950 quan es produeix l'inici d'un creixement exponencial, multiplicant per 9,3 la població, que passa de les 15.401 ànimes a les 143.232 de 1977. Aquest increment va ser possible per l'arribada d'una massiva immigració procedent d'altres indrets peninsulars. Quin era el context polític i econòmic que patia el país i que impulsava aquesta onada migratòria?

Vivíem en una dictadura, instaurada després d'una sagnant guerra provocada pel cop d'estat militar del 18 de juliol de 1936 contra la II República espanyola. El 27 de gener de 1939 les tropes franquistes entren a Santa Coloma i l'1 d'abril, el general Franco, cap de la rebel·lió, declarava finalitzada la guerra. La conseqüència immediata va ser el terror entre la gent que simpatitzava amb la república legalment constituïda el 1931: exili, empresonaments, judicis sumaríssims i afusellaments, camps de concentració, batallons disciplinaris, depuracions de funcionaris i el rebuig i control social de les persones no addictes al nou règim.

Els insurrectes van aconseguir el seu primer objectiu, liquidar la república i els canvis democràtics i socials que s'havien iniciat. A partir d'aquí van començar a posar els fonaments del seu gran objectiu: construir un model social, polític i cultural sense oposició, inspirat en els moviments feixistes europeus de l'època d'entreguerres (1918-

Autoritats franquistes
desfilant per Santa
Coloma

1939), mitjançant la creació d'un estat autoritari, nacional i corporatiu.

Els partits polítics i els sindicats van ser prohibits, així com els drets d'associació, reunió, expressió, vaga i manifestació. Tots els centres obrers, socials o culturals van ser tancats o les seves juntes directives van ser nomenades pel nou poder polític. La dictadura s'articulava mitjançant l'exèrcit vencedor i les forces policials; un partit únic, la Falange Española Tradicionalista y de las JONS; l'Església catòlica, que havia donat suport a la revolta militar; i Las Cortes, formades per procuradors nomenats per diferents instàncies del règim franquista.

Si des de l'exèrcit i la policia es garantia el control del territori i la repressió sobre els dissidents, si des de Las Cortes franquistes es promulgaven lleis destinades a estructurar el nou estat i a donar cobertura jurídica a la repressió, des de la Falange s'aportava ideologia al règim, dirigents polítics a l'Administració de l'Estat i l'enquadrament i el control ideològic de la gent mitjançant les seves organitzacions de masses.

La Organización Sindical Española (OSE) era un sindicat únic, obligatori i vertical, en el qual convivien empresaris i treballadors; el seu objectiu era controlar els treballadors i impedir la lluita de classes, a la vegada que era un instrument per aplicar la política econòmica del govern. El jovent estava controlat pel Frente de Juventudes i la Organización Juvenil Española (OJE), que oferien serveis, que només podien donar ells, com els campaments d'estiu, i s'hi dirigia tota la pràctica esportiva juvenil.

El franquisme volia la dona a casa i no treballant fora, la volia tutelada pel pare o subordinada al marit, fins al punt de negar-li la capacitat de decisió (exemple: la dona no podia obrir per si mateixa un

compte bancari). Des de la Sección Femenina de la Falange s'impulsava la mística de la família —la maternitat i la llar— per combatre la igualtat de l'home i la dona, amb cursos de cosir, brodar, com portar la casa, higiene infantil, etc.

L'Església catòlica no només hi va donar suport, sinó que va qualificar de croada el cop d'estat. El règim franquista li va atorgar tot un seguit de privilegis que van ser reafirmats i ampliat al Concordat, signat amb el Vaticà el 1953. L'Estat espanyol era un estat confessional. Actes religiosos, com el matrimoni, tenien valor civil i l'educació, sobretot a la secundària, tenia un paper important en la tasca de recristianitzar el país. L'Església estava exempta de pagar impostos i els bisbes, clergues i capellans no podien ser jutjats. Però, això no era tot, era l'única institució que podia organitzar-se autònomament, reunir-se i tenir locals i mitjans de comunicació.

Un dels primers actes a la plaça de la Vila després de l'entrada de les tropes franquistes a Santa Coloma a l'any 1939

Per al franquisme la premsa era un instrument al servei de l'Estat i no podia admetre que el periodisme continués vivint-ne al marge. El control ideològic de la informació era total. Des del Servicio Nacional de Prensa y Propaganda s'establien les consignes que havien de publicar els mitjans de comunicació, que no podien sortir sense passar per la censura prèvia fins a la Llei Fraga de 1966.

L'Estat franquista no va participar militarment a la Segona Guerra Mundial (1939-1945), ja que el país i l'exèrcit estaven exhausts, però simpatitzava i ajudava les potències feixistes amb l'enviament d'aliments, de wolfram i de la División Azul, composta per 47.000 soldats que van lluitar juntament amb els nazis al front rus. Amb la victòria de les potències democràtiques, s'exclou Espanya de l'ONU, que el 1946 aprova una resolució condemnatòria en què es defineix el règim com a feixista i amic dels nazis. Immediatament el règim franquis-

Formació de noies afiliades a la Falange. 1941. Carrer de Sant Carles. Darrere, la teulada de Can Sisteré i al fons, la torre de Can Gordi

ta queda aïllat internacionalment amb la retirada dels ambaixadors.

La conjuntura internacional comença a canviar a partir de 1948 i, amb la Doctrina Truman, es passa de la dinàmica feixisme enfront antifeixisme a la de comunisme enfront anticomunisme. En aquesta nova realitat el franquisme se sent còmode, abans estava en perill. El 1950 s'anul·la la condemna de 1946, tornen a Madrid els ambaixadors i el 1955 Espanya és admesa com a Estat de ple dret a l'ONU. Ara bé, el que ajuda a consolidar el franquisme és la signatura del tractat de 1953 amb els EUA pel qual, a canvi de la instal·lació de bases militars (Rota, Torrejón i Saragossa) el règim aconsegueix una ajuda econòmica per posar en marxa un país paralitzat pels efectes de la política autàrquica practicada.

L'opció per l'autarquia es basava en la voluntat d'autosuficiència amb l'objectiu polític de crear una indústria pesada per nodrir l'exèrcit. El resultat va ser el col·lapse del comerç exterior i la manca de divises, la qual cosa va comportar que no arribessin fertilitzants per al camp, ni cotó per a la indústria tèxtil ni medicaments com la penicil·lina. La conseqüència del control de la producció i distribució de productes per la Comissió de Abastos va ser el desenvolupament del mercat negre, de l'estraperlo: es declaraven menys quantitats de productes dels que es produïen per tal de col·locar aquests excedents en el mercat negre. En aquesta pràctica corrupta hi participaven des de membres de l'Estat (alcaldes, guàrdies civils...) fins a empresaris i propietaris agrícoles.

La gran majoria de la població va veure com baixava la capacitat real dels salaris, passava gana i patia malalties. Aquestes polítiques econòmiques van portar

a una polarització social, els rics van ser més rics i els pobres més pobres. A partir de 1959, amb el Pla d'estabilització, comença la política de liberalització econòmica que va impulsar un canvi estructural basat en un creixement econòmic ràpid i en uns moviments migratoris del camp a les ciutats industrials. El 1962 és clau, és el primer any d'un creixement econòmic que serà continu i sostingut fins al 1974, que deixarà enrere l'etapa autàrquica i es passarà a un model que combinava la liberalització econòmica amb la duresa repressiva.

Estem parlant d'unes migracions internes a l'Estat espanyol de gran magnitud, que s'inicien els anys 50, d'uns 6 milions de persones i que van configurar una nova classe obrera que es va rebel·lar davant les degradants condicions laborals a les fàbriques i de vida als barris. No hem d'oblidar els més d'un milió de persones que van emigrar a Europa.

Les noves autoritats franquistes sortint d'una celebració a l'Església Major

El suburbi

Els processos migratoris es troben en la base dels canvis que va experimentar Santa Coloma a la segona part del segle xx. Aquell poble, fonamentalment rural amb cases i torres d'estiuejants, es va començar a transformar en una ciutat dormitori, en un suburbi de Barcelona, ja que serà una de les poblacions catalanes que acollirà més immigrants que buscaven feina. Dels 15.401 habitants de 1950 es passa a 105.651 el 1970, i s'arriba al màxim el 1.977 amb 143.232. Xifres que impacten. Santa Coloma es va configurar com una ciutat formada bàsicament per la immigració massiva, entre la qual destacava el paper preponderant dels andalusos.

L'any 1970, 67.667 habitants, el 64% de la població colomenca, havien nascut fora de Catalunya. L'aportació més gran va ser la d'Andalusia amb 37.519 persones. Per províncies, les aportacions més importants van ser: Jaén, 9.383; Còrdova, 8.452; Granada, 6.311; Badajoz, 4.818; Sevilla, 4.742; Màlaga, 3.046; Múrcia, 2.791; Càceres, 2.418; Almeria, 2.359 i Ciudad Real, 2.159.

Santa Coloma va ser una de les poques, per no dir l'única ciutat de l'àrea metropolitana, que no es va desenvolupar industrialment els anys 60 i 70. L'any 1960, amb 32.590 habitants, disposava d'espai per dissenyar una zona industrial, però els ajuntaments franquistes no van planificar sòl per a la indústria ni tampoc per a serveis, mentre que els propietaris van vendre els terrenys agrícoles a les constructores per fer habitatges destinats als immigrants.

S'estava configurant una ciutat d'al·luvió, amb els carrers sense asfaltar i sense clavegueram, amb especulació urbanística i cases d'autoconstrucció i evidentment, sense infraestructures ni serveis. L'especulació descontrolada i la manca de planificació urbanística, propiciades pel poder municipal, van conduir la ciutat cap al caos urbanístic, amb una carença absoluta d'equipaments, de serveis, de zones verdes, etc. En aquesta situació, a meitat dels anys 60 es van desenvolupar dues dinàmiques que incidirien positivament en la realitat social i reivindicativa

Carrer del barri Llatí
sense urbanitzar / Litus
Pedragosa

de la població: la creació de CCOO i l'obertura de noves parròquies amb l'arribada de capellans obrers.

Com que el sindicat vertical no resolia res, quan en una empresa hi havia algun problema els treballadors nomenaven una comissió per anar a parlar amb el patró i buscar una solució; resolt el problema la comissió es desfeia. El 1964, 300 representants d'aquestes comissions es van reunir a la parròquia de Sant Medir, a Sants, i van impulsar la creació de Comissions Obreres (CCOO), que es va configurar com un moviment sociopolític que combinava la utilització dels mecanismes legals amb els mitjans il·legals (octavetes, pintades, manifestacions...).

El 1964 també s'estaven creant les CCOO al Barcelonès Nord. El primer nucli comarcal es va muntar entre finals de 1965 i principis de 1966 en unes reunions organitzades a la parròquia de Sant Pau, a Badalona. Entre els fundadors n'hi havia tres de colomencs: Rafael Parra, Ángel Pérez i Miguel Morón. Aquesta coordinadora es reunia amb una periodicitat setmanal als locals de diferents parròquies de la zona, però les assemblees es feien en descampats al voltant de l'Esperit Sant, als garrofers del Fondo que estaven a prop de l'antic camp de la Gramenet o al Motocròs, preferentment els diumenges al matí. El 1967 van començar a funcionar les CCOO de la Construcció de Santa Coloma.

Als anys 60 s'anava produint un creixent allunyament de l'Església catòlica respecte del règim, sobretot dels sectors més dinàmics, a redós del Concili Vaticà II (1962-1965). L'any 1965 neixen quatre noves parròquies per tal de poder atendre espiritualment una població que augmentava vertiginosa-

ment. Al capdavant hi havia un grup de capellans que compartien idees progressistes sobre l'aplicació de l'evangeli: Jaume P. Sayrach, al Fondo; Salvador Cabré, al Singuerlín, Joaquim Trias, a Riu i Josep Esquirol, al Raval. Poc després, Joan Morán i Antoni Antonijoan van substituir Esquirol i Trias. Posteriorment, arribarien Josep Catà, a Can Mariner i Lluís Hernández, a les Oliveres.

Aquests joves capellans, compromesos amb les persones, van impulsar la creació de centres socials, comunitats cristianes de base i la revista *Gramma*, cosa que va revitalitzar la Joventut Obrera Catòlica (JOC). Dintre dels locals parroquials es movien organitzacions il·legals com els partits polítics d'esquerres.

Carrer de Monturiol, al Raval, sense urbanitzar

Eren centres socials oberts a tothom, que el Bisbat de Barcelona va començar a autoritzar, en què es

potenciaven les relacions humanes i el diàleg, s'organitzaven activitats i s'abordaven les necessitats dels barris. El primer va ser el del Raval, el 8 de novembre de 1968, després vindrien el Singuerlín, Fondo, Santa Rosa i Can Mariner.

Gramma, que va néixer el gener de 1969, estava arrelada als barris, les entitats i les posicions populars; prenent el pols a la ciutat va tenir un paper clau en el desenvolupament dels moviments cívics i en la informació de les reivindicacions, propostes i alternatives que es generaven. Mentre feia aquesta tasca es va convertir en un bressol de bons professionals periodístics.

Un dels números més emblemàtics va ser el conegut com el *Gramma* del King Kong (núm. 43-44), en el qual es van publicar les dades d'un estudi encarregat per les parròquies de Santa Coloma i elaborat tenint en compte la legislació i els estàndards legals. Fet al llarg de 1971, xifrava en 4.516 milions de pessetes les necessitats globals de la ciutat. Es necessitaven 1.384 milions per a zones verdes i parcs, 843 milions per a construccions escolars, 690 per a construccions esportives, 590 per a obres urbanes com el clavegueram i 581 per a sanitat. Dades d'autèntic suburbi.

El suburbi en la seva màxima expressió: carrer sense asfaltar, sense clavegueram, cases d'autoconstrucció i brutícia / Guillermina Puig

Les primeres lluites

L'any 1968 el metro va arribar a Torras i Bages i Transportes de Barcelona va pujar el preu del bitllet de l'autobús número 3, que enllaçava la plaça de la Vila amb el metro. CCOO era aleshores l'organització més vertebrada i va convocar a no pujar al bus els dies 2 i 3 de setembre. Es van fer reunions amb la complicitat de les quatre parròquies en esglésies i en descampats, es van repartir fulls volanders i es van fer pintades.

En aquesta protesta van ser detinguts i torturats els membres de CCOO Alejo Castellano i José Sánchez, fins al punt que els seus maltractaments van ser recollits en un manifest dirigit al ministre de la Governació, signat per 1.500 intel·lectuals, el desembre de 1968, en què es demanava una investigació davant la relació dels casos de tortura que es documentaven.

El desenllaç del **Boicot al 3** va ser positiu malgrat que la pujada del preu del bitllet es va mantenir, però es van guanyar dues noves línies d'autobusos —la 103 i la 203— que sortien dels dos barris més allunyats, el Fondo i el Siguerlín, per arribar al metro. Va ser la primera acció popular organitzada i consistent a la ciutat.

El 29 de desembre de 1970 es va calar foc a l'**ambulatori** del carrer del Doctor Ferran, que era totalment insuficient per als 105.651 habitants que es van quedar sense cap lloc d'assistència mèdica i van haver de desplaçar-se a Sant Andreu o Badalona.

El 29 de desembre de 1970 es va cremar l'únic ambulatori que funcionava a la ciutat, fet que va provocar una mobilització massiva i una forta repressió / Pedro Madueño

Els dèficits sanitaris que patia la ciutat podem classificar-los en tres blocs: manca de metges i personal sanitari especialitzat, manca de locals i instrumental adequat i una concepció desfasada de la medicina, que incomplia els estàndards legals establerts.

Davant aquesta situació d'inexistència d'atenció sanitària, els partits polítics clandestins i els grups organitzats al voltant de les parròquies van constituir, després de diversos contactes, un Comitè Unitari (CU), compost per persones de diversa procedència. Hi van participar des dels col·lectius d'orientació cristiana fins als partits polítics d'esquerres, passant per les forces sindicals i el Grup d'Obrers Autònoms.

El CU va posar en marxa una campanya d'informació i sensibilització mitjançant un full volander que anava signat per "Trabajadores de Santa Coloma". Convocava a una concentració pacífica per al 23 de febrer de 1971, a la plaça de la Vila, per reivindicar una assistència mèdica immediata i provisional i la construcció d'una clínica i no d'un ambulatori. Es van fer assemblees de barri a les parròquies i la ciutadania en parlava als bars i als mercats. Entre

El boicot al 3, el 2 i 3 de setembre de 1968, va ser la primera lluita organitzada i consistent

2.000 i 3.000 persones es van concentrar a la plaça i hi va haver molta tensió amb la Guàrdia Civil que va amenaçar amb les armes. La cosa no va arribar a més i els concentrats van anar en manifestació fins a la plaça del Rellotge.

Davant la detenció de Francisco Fernández Heredia, per llançar fulls volanders, el CU fa una altra convocatòria de concentració per al 10 de març exigint la llibertat del detingut i la solució a l'assistència sanitària. La resposta de la gent va ser massiva, més de 10.000 persones, però la resposta policial també va ser important, la plaça de la Vila estava presa per la Guàrdia Civil.

Santa Coloma es va convertir en l'escenari d'una batalla campal durant hores. La gent va trencar els cordons policials diverses vegades, la policia va colpejar amb la culata dels fusells els manifestants, que van respondre amb pedres que agafaven de les obres de la rambla de Sant Sebastià; va entrar en acció el camió cisterna i les forces policials disparaven trets a l'aire. La policia va detenir 32 persones, de les quals 28 van ser alliberades pocs dies després. Quatre detinguts van ser jutjats el 1972 per agressió a força armada. Tres d'ells van ser absolts i un, condemnat a 6 mesos de presó.

La mobilització va ser tan massiva, la repressió tan forta i l'impacte tan potent que es van aconseguir victòries amb rapidesa. Vint-i-sis dies després de la manifestació del 10 de març, es va posar en funcionament un consultori de 200 metres quadrats a la rambla de Sant Sebastià. El 18 de maig van començar les obres per construir un equipament sanitari definitiu al carrer Major. Un any després, el 13 d'abril de 1972, es va inaugurar el nou equipament sanitari que tenia dos sectors: ambulatori i hospital.

La gran ensenyança del **Boicot al 3** i de **la lluita per l'ambulatori** va ser que, des de la unitat i les mobilitzacions, es podien aconseguir les reivindicacions. De totes dues, la de l'ambulatori va ser la més important, va contribuir a la formació d'una consciència col·lectiva i a una cultura de la reivindicació, que va influir notablement en el desenvolupament de la conflictivitat veïnal dels anys 70.

Les comissions de barri. La lluita continua

Una de les repercussions importants de la lluita per l'ambulatori va ser la creació de les comissions de barri (CB). En ple malestar produït per les deficiències sanitàries, es va formar la primera CB, la del Raval, a principis de 1971. Amb una composició diferent segons els barris, agrupaven persones de partits polítics i de diverses procedències ideològiques. Eren unes organitzacions clandestines que impulsaven mobilitzacions fent pintades, llançant fulls volanders i convocant accions per millorar la qualitat de vida del veïnat.

Veïnat de les Oliveres talla el trànsit el 18 de març de 1975 en protesta per la manca de seguretat a la carretera de la Roca al seu pas pel barri, que va provocar la mort d'un nen

Primer al **Raval**, els anys 1971 i 1972, i després al Riu Nord, el 1973, el veïnat tallaria la carretera que creuava els barris per demanar la instal·lació de semàfors i evitar així els atropellaments que s'estaven produint. En els dos casos l'èxit de la mobilització va obligar les autoritats municipals a col·locar-los. Vegem com van anar les coses.

L'actual avinguda de la Generalitat era i és la via de comunicació amb Sant Adrià. El trànsit augmentava i la carretera no disposava ni de voreres. El gener de 1971, el Centre Social i un grup de veïns van signar una instància dirigida a l'alcalde en la qual demanaven la **instal·lació de semàfors**, de passos de vianants i de voreres. Hi van haver diverses manifestacions per reivindicar els semàfors, entre les quals cal destacar la del 28 de març de 1972 quan la gent, sobretot moltes dones i canalla, va seure a la carretera i van tallar el trànsit entre l'avinguda de Santa Rosa i el carrer de Roger de Llòria. La Guàrdia Civil va intervenir i els va dispersar. Tres mesos després estaven adjudicades les obres per a instal·lar semàfors.

A l'actual avinguda de Francesc Macià, a prop del carrer de Josep Martorell, es van manifestar al voltant de 300 persones de **Riu Nord**, majoritàriament dones amb els seus fills i filles, uns quants dies del mes de gener de 1973 per demanar un semàfor, ja que s'havia produït un atropellament mortal. El 8 de febrer, la Policia Municipal va dissoldre la manifestació i va portar unes quantes dones a l'Ajuntament, però la resta les van acompanyar i, finalment, cap d'elles va ser detinguda. El mes següent l'Ajuntament aprovava la instal·lació de semàfors.

Un lloc on es van concentrar tots els aspectes negatius de la ciutat, l'especulació i l'estafa, així com tot

tipus de deficiències urbanístiques i de serveis, va ser **les Oliveres**. Aquest indret d'oliveres i vinyes, qualificat com a terreny forestal pel Pla comarcal de 1953, va ser requalificat, i cap al 1971 el barri ja estava totalment ocupat per unes 4.600 persones ubicades en 47 blocs, 27 dels quals s'acollien a la renda limitada.

Per construir els pisos es van utilitzar materials de baixa qualitat, la qual cosa va provocar immediatament l'aparició d'esquerdes, humitats i goteres. El veïnat vivia sense clavegueram, amb les voreres estretes i els carrers sense asfaltar, amb manca d'enllumenat i de transport públic i, evidentment, sense cap tipus de servei mèdic, comercial o d'ensenyament. Aquesta manca d'infraestructures va determinar que el Ministerio de la Vivienda denegés la qualificació de renda limitada atès que no complien la normativa. Aquesta estafa de la constructora Albica va significar no rebre les subvencions i, consegüentment, un augment substancial del preu dels pisos.

Davant tot aquest panorama, el veïnat es va mobilitzar amb manifestacions, tancades i denúncies judicials. Des de la CB primer, i des de l'AV després, es dirigia la lluita i des de les reunions dels presidents d'escala es garantia la comunicació amb el conjunt del barri i la implicació de la gran majoria del veïnat. L'acció més important es va fer l'11 de novembre de 1972 per demanar les millores que es necessitaven i la concessió de la renda limitada. Aquesta vegada la manifestació, encapçalada per dones, va sortir de les Oliveres i va acabar davant les oficines d'Albica a Can Mariner, desafiant i desbordant la Guàrdia Civil quan va intentar barrar-los el pas.

Eren temps de mobilitzacions permanents i en una d'aquestes, la del 28 de novembre de 1972, el capellà

Lluís Hernández va ser apallissat per tres individus amb la connivència del cap de la Guardia Urbana i d'un guàrdia civil. Lluís Hernández es va convertir en una persona fonamental en la cohesió del barri, tant per la seva participació en les entitats, com per l'aportació a tota la dinàmica veïnal. Amb les lluites constants s'anirien aconseguint les reivindicacions, entre les quals la declaració de renda limitada per a 8 blocs el 1973, mentre que la resta tardarien més temps.

Davant les llargues retencions de trànsit que es produïen a la “carretera de los cuarteles” es van organitzar, el 1974, boicots als autobusos contra la pujada de tarifes i per l'eixamplament de la carretera

Una altra estafa amb els pisos —n'hi va haver més— es va donar al barri de **la Guinardera**. La cooperativa Viviendas para el Suburbio (Vipes), que va ser creada i dirigida per franquistes, tenia com a finalitat facilitar habitatges de renda limitada o subvencionada per a gent humil, però va ser un niu de corrupció i mala gestió. Un dels polígons que va construir

aquesta cooperativa va ser el de la Guinardera, i van lliurar les claus dels primers pisos el 1967.

Humbert Roma diu això de la Vipes al seu article a la revista *Gramma*: “Hablar de Vipes es hablar de cantidades camufladas, sospechas de estafa, falsificaciones de firmas, dobles contabilidades, recibos que no cuadran, asambleas tumultuosas alguna de las cuales han acabado en comisaría...”. La mobilització dels socis contra les estafes i la mala gestió, així com per la defensa dels seus pisos, el cost dels quals, al final, va sortir pel doble del preu previst, va ser llarga i dura, fins que el malson va acabar el 1985 amb la liquidació de la cooperativa.

El 3 d'abril de 1973 es va desencadenar un moviment de solidaritat amb **Manuel Fernández Márquez**, veí de Santa Coloma, mort a conseqüència dels trets de la policia en els enfrontaments amb els obrers que construïen la Tèrmica del Besòs a Sant Adrià i que estaven en vaga per defensar les seves reivindicacions laborals. Es va fer una assemblea als terrenys del Motocròs, molt oberta i massiva, per rebutjar l'assassinat, es van crear piquets informatius per aturar obres, tallers i comerços. Dos dels quatre detinguts en aquest conflicte eren de Santa Coloma: Manuel Pérez Ezquerro, condemnat a 4 anys de presó, i José Moreno Rider, a un any.

Es van fer vagues, manifestacions i pronunciaments de repulsa a la gran majoria de ciutats metropolitanes. Podem destacar les paraules de Josep Catà, capellà de la parròquia de Can Mariner a l'homilia: “Sin libertad de reunión, sin sindicato verdadero, la clase trabajadora no puede recurrir a otra fuerza que a la unión y la huelga”.

El Raval, com gairebé tot Santa Coloma, era un barri fosc i segons la revista *Gramma* només hi ha-

via 73 dels 313 fanals necessaris i això afectava la seguretat de la gent. A l'escrit amb signatures dirigit pel Centre Social a l'Ajuntament, es van succeir les mobilitzacions, ja que el consistori no aportava solucions. Diverses vegades, el veïnat va sortir en manifestació portant espelmes enceses, i el dijous 24 de maig de 1973 van aplegar més de 1.000 persones. Al final, la combativitat de la gent va aconseguir que es fessin les obres **d'instal·lació dels punts de llum**.

Segrest del bus 230 per veïns i veïnes de Can Franquesa per reclamar la connexió del barri amb el metro / Àngel L. Abadía

El març de 1974, l'Empresa Municipal de Transports, va pujar un 20% el bitllet de l'autobús. Eren temps en què els productes de primera necessitat pujaven més que els salaris. Aquest increment va ser el detonant d'un llarg **boicot a la utilització del bus**, però el problema anava molt més enllà, ja que la "carretera de los cuarteles" era totalment insu-

ficient per absorbir les necessitats de trànsit d'una ciutat de 133.354 habitants. Per això, juntament amb la petició d'abaixar el bitllet **es reivindicava l'eixamplament de la carretera i l'arribada del metro a Santa Coloma**.

Podem imaginar-nos els autobusos quasi buits i les llargues fileres de persones caminant, que responien a la crida de les CB, de les assemblees dels centres socials i dels partits d'esquerres. Hi va haver detencions i, posteriorment, posades en llibertat. Va ser una lluita llarga de més de tres setmanes que no va aconseguir abaixar el bitllet, però sí la posada en funcionament d'un carril bus al passeig de Torras i Bages i un augment del nombre d'autobusos.

Com que les obres d'eixamplament de la carretera no començaven i s'anunciaven noves pujades de les tarifes, les forces socials i polítiques van convocar un altre boicot als autobusos, per al 18 i 19 de febrer de 1975. El mes d'abril van començar les obres per eixamplar la carretera, que van acabar el març de 1977.

Continuant amb el transport públic, hem de fer referència al **segrest d'autobusos** per fer-los arribar als pisos de la muntanya i connectar els seus habitants amb el metro. El veïnat de les Oliveres va aconseguir el perllongament de la línia 203 des del Singuerlín al barri, l'abril de 1973. A Can Franquesa destaquen els segrests d'autobusos de la línia 230 el mes de juny de 1977 amb intervencions policials. La persistència de les accions reivindicatives va donar els seus fruits: es va perllongar la línia 10 de la TUSA, que anava de Can Franquesa a la plaça de la Vila, fins al metro.

POR UNA ESCUELA
PUBLICA Y DE CALIDAD
NO a la reduccion de
Plantilla de maestros
Cordinadora de
A...

Arriben les associacions de veïns i les associacions de pares

A partir de 1970 s'aprofundeix la crisi del franquisme, principalment per l'amplitud que anaven adquirint les mobilitzacions a tot arreu, també a Santa Coloma. El moment històric exigia incorporar noves formes organitzatives, diferents i més obertes que les CB, per ampliar i canalitzar els moviments de protesta que s'obrien pas. En aquest sentit, acollint-se a la Llei d'associacions de 1964, vuit associacions de veïns (AV) veuran la llum durant el 1975.

El socis i sòcies eren la base de l'AV i elegien la junta directiva i la presidència. Funcionaven per vocalies i disposaven d'un local i d'un butlletí informatiu. Aquesta estructura organitzativa va significar un salt endavant important per poder organitzar en millors condicions les mobilitzacions per a les reivindicacions del barri i de la ciutat, ja que va permetre arribar de forma oberta al conjunt del veïnat. Tot això no exclouïa la utilització de mitjans il·legals contra la dictadura per part del moviment veïnal.

Detallem a la taula següent les AVs legalitzades el 1975 i les persones amb responsabilitats més significatives:

Moltes de les reivindicacions dels anys 70 s'organitzaren a través de la coordinadora de les AV / José Juan Pastor

Nom	Data legalització	President/a	Vicepresident/a	Secretari/a	Tresorer/a
El Centre	24-1-75	Juan Romera	Rafael Trias	José Santolaria	Julián Trapero
El Singuerlin	18-2-75	Eloy Jurado	Francisco Ordóñez	Grego Contreras	Eulogio Gómez
Les Oliveres	11-3-75	Rogelio Ventura	Matías Álvarez	Ferran Saro	Ramon García
La Guinardera	11-3-75	Francisco Villegas	Antonio Sánchez	Lucas Lomero	Luís Jurado
Santa Rosa	11-3-75	Juan Gragera	Francisco Martínez	Andrés Pescador	Antonio Guisado
El Raval	11-3-75	Jose M ^a Ballesteros	Juan Sancho	Carmen Esteban	Pedro Ruiz
El Riu	11-8-75	Ricard Bonet	Antonio J. Lozano	Esteban Carmona	Manuel Escorihuela
El Fondo	22-12-75	Ildefonso Barreras	José M ^a Martín	José M ^a Tarragó	Abdona Garnateo

El món de l'**ensenyament** també tenia importants dèficits: el 1971 hi havia 3.339 infants sense escolaritzar i 2.612 joves, de 14 a 17 anys, sense plaça de batxillerat. La manca d'escoles públiques, malgrat tenir les aules massificades, va facilitar l'existència d'escoles privades de mala qualitat. Les permanències impedièn la gratuïtat de l'ensenyament mentre que els mestres rebien un sou força baix.

Les permanències eren una sisena hora més de classe que les famílies pagaven als mestres i que estaven prohibides, però es permetien perquè servien per completar el baix salari dels mestres i així mantenir el sistema; per això, per subsistència, per a molts mestres era molt difícil renunciar a les permanències.

Paral·lelament al naixement de les AVs es creen les Associacions de Pares d'Alumnes (APAs). La constitució de les APAs incorpora de forma organitzada els pares i mares de l'alumnat a les mobilitzacions, que convergeixen amb els mestres en la lluita per millorar substancialment l'ensenyament. **Construccions escolars** per poder reduir el nombre d'alumnes per aula i millorar la qualitat de l'ensenyament, **gratuïtat**, eliminar les permanències i **sou digne per als mestres** eren les reivindicacions centrals que impulsaren les mobilitzacions dels anys 1975, 76, 77, 78...

Per fi, els mestres aconseguïen un important augment de sou que permet eliminar les permanències. Les constants mobilitzacions tenen el seu centre coordinador en la Comissió d'Ensenyança, organisme unitari compost per representants de tota la comunitat educativa. Es va viure un activisme permanent

Una de les moltes manifestacions per demanar construccions escolars, gratuïtat de l'ensenyament i sou digne per als mestres, que es van fer als anys 70 / Salvador Monroig

amb manifestacions contínues, concentracions davant la Delegació del Ministeri, reivindicacions per augmentar les plantilles de mestres...

Tot seguit relacionem les APAs legalitzades el 1974 i 1975 i les persones amb responsabilitats més significatives. L'APA de les Dominiques es va autoritzar seguint els mecanismes eclesiàstics pel fet de ser un col·legi religiós, atesa l'autonomia organitzativa que el franquisme donava a l'Església. La resta va ser legalitzada pel Govern Civil.

Nom	Data legalització	President/a	Vicepresident/a	Secretari/a	Tresorer/a
Dominiques	27.4.74	Joan Ràfols		Juan José Martín	
Puig Castellar	25.6.74	Roberto Cosials	Esteban Villanueva	Josep M ^a Roca	Miquel Pedragosa
Joan XXIII	27.2.75	Remei Martínez	Mario Rivero	Vicente Martínez	Miguel Soriano
Lluís Millet	15.4.75	Celestino Girol	José M ^a Sánchez	Francisco Gómez	Margarita Artigas

Les AVs van recollir el testimoni de les reivindicacions populars existents, la del **mercat del Singuerlín** n'era una. Veiem tres moments importants en una llarga lluita que va finalitzar amb la inauguració del mercat el 1984. El febrer de 1971, l'Obra Social San Miguel del Singuerlín va presentar 1.600 signatures per reclamar el compliment de la planificació urbanística i la construcció del mercat. L'1 de desembre de 1973, davant la inacció de l'Ajuntament, les organitzacions veïnals van organitzar una manifestació pacífica, en la qual van participar 300 dones que van anar amb rètols reivindicatius a les

cistelles de la compra, des del Singuerlín fins a la plaça de la Vila i el mercat del Fondo, per sensibilitzar i cercar suport entre la població colomenca.

El 24 d'abril de 1976 es fa un salt qualitatiu en la confrontació amb l'Ajuntament franquista. L'AV i l'Asociación de Amas de Casa, legalitzada el 24 de juliol de 1975, convoquen el veïnat a col·locar la primera pedra del mercat. Alguns veïns van anar a Mercabarna per portar fruites i hortalisses i van fer un petit mercat al voltant de la primera pedra, a preus de cost. Com era habitual en aquesta lluita, les dones van tenir un protagonisme important en aquest acte.

Alicia Ruzafa, que va participar activament en les mobilitzacions, ens fa un resum d'aquesta lluita: “La lucha por el mercado del Singuerlín fue larga y muy imaginativa. Hicimos acciones que no se habían hecho nunca, como informar por los rellanos de los pisos de los bloques o montar un mercadillo los sábados, donde vendíamos fruta a los vecinos, a precio de coste, que habíamos comprado en Mercabarna”.

Acte de col·locació de la primera pedra simbòlica del mercat del Singuerlín el 24 d'abril de 1976 / José Juan Pastor

La planificació urbanística que regia a Barcelona i als 24 municipis del seu voltant, estava estipulada al Pla d'ordenació urbana de Barcelona i la seva zona d'influència, conegut com el Pla comarcal de 1953. El gran defecte que tenia era no ser executiu, i els ajuntaments franquistes el pervertien mitjançant l'aprovació de plans parcials, fins a arribar a alterar-ne el contingut.

Santa Coloma va ser un paradigma d'aquestes pràctiques. Les empreses immobiliàries, els bancs o inversors compraven els terrenys a preu de sòl agrícola, l'Ajuntament els requalificava i, immediatament pujaven de valor, de manera que garantien beneficis econòmics importants. Els terrenys de **Can Zam** van ser un exemple clar de com funcionava l'especulació urbanística i la connivència entre el poder polític i econòmic. El Pla comarcal qualificava d'ús

Les AVs surten al carrer a cercar afiliats / Josep Catà

agrícola Can Zam, però els plans parcials de 1964 i de 1972, el converteixen en industrial i per a habitatge, cosa que significava uns guanys al voltant dels 1.000 milions de pessetes.

Malgrat la importància estratègica que Can Zam ha tingut sempre, és sorprenent que les mobilitzacions ciutadanes en la seva defensa no agafessin volada fins al 1976, quan les AVs van organitzar, el dia de Reis, una cavalcada reivindicativa que va ser dissolta per la policia. L'arribada de la democràcia municipal el 1979 salva de l'especulació Can Zam.

A l'altra part de la ciutat, a la zona sud, passa el mateix amb resultats diferents. El juliol de 1973, l'Ajuntament aprova el Pla parcial pel sector del **Motocròs** que permetia l'edificació de blocs de fins a 15 pisos d'altura, mentre que les reivindicacions veïnals volien destinar les 8 hectàrees a equipaments i zona verda. S'obre un procés d'assemblees, impugnacions, ocupació dels terrenys amb activitats i repressió. El març de 1975, a iniciativa del Centre Social del Raval, es va fer una reunió insòlita a l'església del Raval, plena de gom a gom, a la qual

Una de les moltes ocupacions dels terrenys dels Pins (Motocròs) per reivindicar-lo com a zona verda i d'equipaments

va assistir l'alcalde, Blas Muñoz, i el procurador a Cortes, Eduard Tarragona. Després d'aquesta trobada l'Ajuntament va canviar de posició i es va oposar a la construcció de pisos al Motocròs. Va ser un triomf de la unitat i de la mobilització del veïnat, del treball de les diferents plataformes opositores i de la coordinació entre els centres socials i les AVs del Raval i de Santa Rosa.

Una notícia va sacsejar la vida política colomenca el 10 de juny de 1975. El Tribunal Contenciós Administratiu declara nul de ple dret el Pla parcial d'ordenació de la zona nord-oest (Can Zam). Aquesta sentència obre la via a la proposta de blindar tots els solars de més de 500 metres de ser construïts i reservar-los per a equipaments, serveis o zones verdes. El Ple municipal del 16 d'octubre rebutja, amb l'alcalde Blas Muñoz al capdavant, aquesta iniciativa, per 11 vots contra 6.

El Manifest dels 51 es presentà en una roda de premsa el novembre de 1975

Aquesta decisió reflecteix la divisió que hi havia a l'Ajuntament i el divorci entre el Consistori franquista i el poble, però també enerva amplis sectors de la població que responen, el novembre, amb el **Manifest dels 51**. El document repassa la situació caòtica de Santa Coloma en tretze punts, defensa la instauració d'un ajuntament democràtic i demana la dimissió de l'alcalde i dels 10 regidors que van votar en contra de blindar els solars de més de 500 metres.

Les 51 persones que van signar el Manifest expressaven la pluralitat de la vida associativa, social i professional de la ciutat. Va ser una resposta transversal de representants d'entitats i de persones significatives, que anava des de les AVs i les APAs fins a comerciants, professors, professionals, periodistes, capellans...

Mor el dictador

El 20 de novembre de 1975 va morir Franco, però no el franquisme. Tot l'aparell creat en quasi 40 anys era vigent i, malgrat la seva profunda crisi, l'efervescència de l'activisme opositor i els avenços de les forces democràtiques, la repressió continuava i els seus cops eren més durs i violents. Un exemple d'això el vam patir a Santa Coloma amb la detenció i tortura de quatre activistes de CCOO, l'11 de desembre de 1975, quan estaven protagonitzant una jornada de lluita per reivindicacions laborals al ram de la construcció.

Eren els primers dies de la monarquia, la Guàrdia Civil va detenir Emilio Contreras, Alejo Castellano, Alfonso Moya i Francisco Téllez i els va acusar d'integrar un piquet d'extensió de la vaga. Van ser torturats i, **Francisco Téllez**, fins a tal punt, que el jutge de guàrdia va ordenar el seu ingrés a l'Hospital Clínic donat el seu estat de salut i va estar hospitalitzat més d'un mes. Immediatament es van produir escrits de solidaritat, posicionaments d'entitats, denúncies, demandes de càstig per als torturadors i mobilitzacions al carrer.

El 18 de gener, al voltant de 5.000 persones es van dirigir cap al pont per rebre Francisco Téllez que tornava a casa després de sortir de l'hospital. Però el Govern Civil va prohibir aquesta acció i va desplegar la seva capacitat repressiva, i va provocar diverses manifestacions pels carrers de Santa Coloma al crit d'amnistia i llibertat.

El mateix dia 18, Salvador Cabré, com arxipreste de Santa Coloma, va dirigir una carta a Salvador

Sánchez Terán, governador civil de Barcelona, en què descrivia de forma descarnada la resposta policial a la rebuda pacífica que el veïnat volia dispensar a Téllez, i li remarcava que “El 11 de diciembre apalearon a unos hombres en lo físico; hoy han apaleado a todo el pueblo en su espíritu, destruyendo sus esperanzas. Naturalmente, esto se hace contra los obreros, sin poder, sin dinero, sin influencias. Se guardan mucho de hacerlo a los ‘importantes’”.

La policia a cavall pren posicions a l'entrada de Santa Coloma, el 18 de gener de 1976, per impedir la rebuda veïnal a Francisco Téllez / José Juan Pastor

Del Pla comarcal al Pla popular

Amb la mort de Franco, el país, i també Santa Coloma, viu àmplies mobilitzacions i s'obren perspectives de canvi. Un fet que marcarà l'activisme del moviment veïnal serà la nova revisió del Pla comarcal, presentada el febrer de 1976, que donarà llum al conegut com a Pla general metropolità (PGM). Tornen les reunions i les assemblees per debatre la nova proposta urbanística. Ara, la mobilització té molta més amplitud que el 1974, quan es va presentar una primera proposta, no només perquè el dictador ha mort sinó perquè l'existèn-

Neteja del solar Wagner/Beethoven per salvar-lo de l'especulació i construir-hi una escola / Jaume-P. Sayrach

cia de les AVs donen un marc legal per encabir tot l'activisme dels barris.

Eren temps de dignitat i de no resignació, per tant, temps de propostes. El Pla popular va ser l'alternativa que justament va néixer de la combinació entre la resistència a ser suburbi i les propostes per a ser ciutat. Va ser un exercici de democràcia participativa, de baix a dalt, en uns temps que el règim ofegava les llibertats. Una xarxa cívica formada per les AVs i el recentment fundat Casal de Cultura, amb la implicació dels partits polítics d'esquerra, impulsava la lluita per millorar les condicions del barri i organitzava assemblees on es feia la diagnosi de la situació i la demanda de les necessitats. Un equip tècnic encapçalat per l'arquitecte Xavier Valls i la geògrafa Maria Josep Olivé va dissenyar, seguint els estàndards establerts, un model alternatiu a aquella ciutat caòtica.

La lluita per la urbanització del passeig de la Salzereda va ser una de les grans lluites iniciades a finals dels anys 70

Per confeccionar el Pla popular i fer-lo possible després, calia **salvar de l'especulació els solars disponibles**, sobretot els més grans de 500 metres. Els terrenys s'ocupaven pacíficament a tots els barris de la ciutat, es netejaven, es pintaven murals amb l'ús que se'ls volia donar i s'organitzaven activitats. Un exemple va ser la neteja organitzada per l'AV del Fondo del solar del carrer Wagner/Beethoven, per reivindicar la construcció d'una escola, el maig de 1976.

Tot no va ser bufar i fer ampolles. Un dels casos que va tenir ressò en la premsa i conseqüències judicials es va produir al barri del Riu. El número 57 del carrer de Francesc Moragas era un solar ple de runes i perillós per a la canalla, que l'AV havia reclamat que es netegés i, com que el consistori no feia res, el 9 de maig de 1976 el veïnat va treure les runes al carrer perquè l'Ajuntament les retirés. La policia va detenir un veí que després va passar a mans judicials. Un dia abans que els veïns haguessin de testificar es va fer una manifestació d'unes 400 persones des de la plaça de la Vila al solar, **la policia va intervenir contundentment** i va detenir Jaume-P. Sayrach, Montserrat Cascante, Hernán Patricio, Antonio Alonso i Josep Maria Martí. Al final el cas es va arxivar.

Les mobilitzacions i la planificació estratègica anaven de bracet. El **passeig de la Salzereda** (aleshores Alameda) no existia, no estava urbanitzat i era un autèntic fangar quan plovia. El juny de 1977 el veïnat va sortir al carrer i va tallar la circulació de forma intermitent durant alguns dies. El 5 de març de 1978 l'AV del barri Riu va organitzar una olimpíada popular, amb 3.000 participants, amb diverses activitats esportives i culturals per reclamar la urbanització del passeig, reivindicació que l'Ajuntament democràtic faria realitat.

Xavier Valls estava enfeinat amb el Casal de Cultura i les AVs en el procés de discussió del **Pla popular** i va animar la formació dels grups d'ensenyament i de sanitat. El grup d'ensenyament, coordinat per Perico García, va elaborar el llibre *La problemática de la enseñanza en Santa Coloma de Gramenet*, en el qual es fa una radiografia de l'ensenyament a la ciutat i es dissenyen alternatives. Aquest document va ser la base per elaborar el Pla d'urgències que es va demanar i que el Parlament de Catalunya va aprovar l'1 de juliol de 1981.

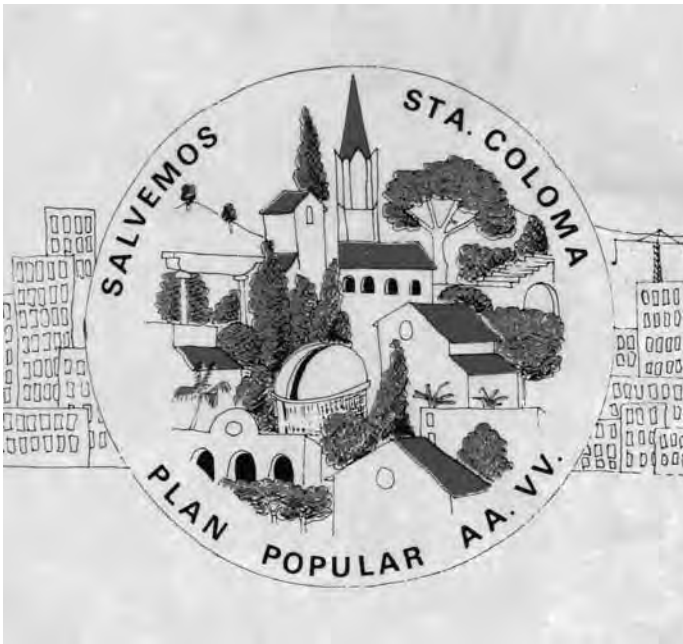
El grup de **sanitat** el va coordinar Andreu Banús. Els activistes del grup es van reunir amb professionals sanitaris de l'ambulatori del carrer Major, de Torribera i de l'Hospital de l'Esperit Sant, però també amb les AVs dels barris i amb el nucli redac-

Presentació del Pla Popular el 4 de novembre de 1978. Intervé Xavier Valls / Salvador Monroig

tor del Pla popular. El resultat va ser la **redacció d'un text** que es va annexar al Pla popular del qual podem ressaltar dues propostes: un Centre d'Assistència Primària a cada districte i reformar l'Hospital de l'Esperit Sant per convertir-lo en l'hospital de referència de Santa Coloma.

El 4 de novembre de 1978 es va presentar el **Pla Popular** al Casal de Cultura. Santa Coloma ja disposava d'una planificació estratègica amb consens polític i social. Les alternatives que es proposaven per pal·liar els dèficits que patia la ciutat es valoraven en 10.383 milions, la qual cosa significava que les administracions públiques havien d'invertir unes 70.000 pessetes per habitant. Com era habitual en el seu fer periodístic, *Gramma* va publicar un dossier amb tot el que feia referència a les propostes del Pla.

Enganxina que van fer les AV amb motiu del Pla popular

Cinc mesos després de presentar-se el Pla popular, el 3 d'abril de 1979, es van celebrar les primeres eleccions municipals després de 44 anys. El PSUC va guanyar-les obtenint 26.107 vots, el 45,14%, i 13 regidors. El PSC, 20.779, el 35,93% i 11 regidors. CiU, 3.839, el 6,63% i 2 regidors. UCD, 3.231, el 5,58% i 1 regidor. Tal com s'havia acordat des de les direccions nacionals dels tres partits, a Santa Coloma també es va negociar el Pacte de Progrés entre PSC, PSUC i CiU. Com a conseqüència dels pactes de govern assolits, Lluís Hernández (PSUC) va ser elegit alcalde amb 26 vots a favor i l'abstenció d'UCD.

El gran consens social i polític de què gaudia el Pla popular va marcar la gestió dels governs municipals i els posicionaments del teixit social durant molts anys, cosa que va fer possible la transformació de Santa Coloma en una ciutat molt més vertebrada urbanísticament, més cohesionada socialment i amb serveis.

El 21 de juny de 1979 es va retirar el monument a los Caídos amb la seva àguila franquista de l'espai públic / Esteban Carmona

Cronologia

1965 Neixen quatre noves parròquies amb capellans compromesos amb les persones.

1965/1966 Constitució de la Coordinadora de CCOO del Barcelonès Nord.

1967 Constitució de les CCOO de la construcció de Santa Coloma.

02.09.1968 Boicot al bus 3 i detenció d'Alejo Castellano i José Sánchez.

08.11.1968 El Bisbat autoritza el funcionament del Centre Social del Raval a l'avinguda de Santa Rosa.

Gener 1969 Surt el primer número de la revista *Gramma*.

29.12.1970 S'incendia l'ambulatori de la Seguretat Social del carrer del Doctor Ferran.

Gener 1971 Constitució al Raval de la primera Comissió de Barri.

Febrer 1971 Lliurament de 1.600 signatures recollides per l'Obra Social San Miguel, en què reclamaven el mercat del Singuerlín.

23.02.1971 Entre 2.000 i 3.000 persones reivindiquen assistència sanitària immediata i una clínica.

10.03.1971 10.000 persones es manifesten per la clínica i s'enfronten a la policia.

28.03.1972 Manifestació per demanar semàfors al Raval.

13.04.1972 Inauguració del nou equipament sanitari al carrer Major/Santa Anna.

Juliol 1972 Surt el *Gramma* del King Kong, amb les dades de l'estudi encarregat per les parròquies de Santa Coloma sobre els dèficits i les necessitats de la ciutat.

11.11.1972 Manifestació del veïnat de les Oliveres per a la concessió de la renda limitada, que desborça la Guàrdia Civil i va acabar davant les oficines d'Albica.

28.11.1972 Lluís Hernández, capellà de les Oliveres, és apallissat per tres individus amb la connivència del cap de la Guardia Urbana i d'un guàrdia civil.

08.02.1973 Manifestació demanant semàfors al Riu Nord.

03.04.1973 Manuel Fernández Márquez, veí de Santa Coloma i treballador de la Tèrmica del Besòs, mor a trets per defensar la plataforma reivindicativa.

Abril 1973 Després de continus segrestos d'autobusos, el 203 arriba a les Oliveres.

24.05.1973 1.000 persones es manifesten pel barri del Raval reivindicant punts de llum.

01.12.1973 Manifestació de 300 dones per reclamar la construcció del mercat del Singuerlín.

Març 1974 Boicot a pujar als autobusos durant tres setmanes contra l'increment de les tarifes, per l'ampliació de la carretera de "los cuarteles" i per l'arribada del metro a la ciutat.

27.04.1974 Primera APA autoritzada, Sagrat Cor-Les Dominiques, en aquest cas seguint els mecanismes eclesiàstics.

24.01.1975 Legalització de la primera AV, la del barri Centre.

18.02.1975 Nou boicot als autobusos.

09.03.1975 Reunió a l'església del Raval, plena de gom a gom, amb l'alcalde Blas Muñoz i el procurador a Cortes, Eduard Tarragona, per tractar del futur del Motocròs.

10.06.1975 El Tribunal Contenciós Administratiu declara nul de ple dret el Pla parcial de la zona nord-oest (Can Zam).

24.07.1975 Legalització de la primera associació de dones de la ciutat, l'Asociación de amas de casa de Singuerlín.

16.10.1975 El Ple municipal rebutja per 11 vots contra 6, reservar els solars de més de 500 metres per a equipaments, serveis i zones verdes.

Novembre 1975 Presentació del Manifest dels 51 que demanava ajuntaments democràtics i la dimissió de l'alcalde i dels regidors que van votar en contra de blindar els solars de 500 metres.

20.11.1975 Mor el dictador Francisco Franco.

11.12.1975 Detenció i tortura dels activistes de CCOO Emilio Contreras, Alejo Castellano, Alfonso Moya i Francisco Téllez.

06.01.1976 Cavalcada de Reis reivindicativa de Can Zam per al poble.

18.01.1976 5.000 persones surten a rebre Francisco Téllez després de sortir de l'hospital.

Febrer 1976 Presentació de la revisió del Pla comarcal.

26.02.1976 Manifestació fins a la plaça de la Vila per exigir respostes a l'escrit, lliurat a la manifestació del 18 de febrer, en què es demanaven escoles i la gratuïtat de l'ensenyança.

24.04.1976 Les entitats veïnals col·loquen simbòlicament la primera pedra del mercat del Singuerlín en un acte reivindicatiu.

09.05.1976 L'AV del barri Riu organitza una neteja d'un solar del carrer de Francesc Moragas. Hi ha un detingut. A una manifestació solidària posterior, de 400 persones, van detenir Jaume-P. Sayrach, Montse Cascante, Hernán Patricio, Antonio Alonso i Josep M. Martí.

06.06.1977 Durant uns quants dies grups de 200/400 persones de Can Franquesa segresten autobusos de la línia 230 per reivindicar la connexió amb el metro.

18.06.1977 Comencen els talls intermitents de circulació per reivindicar la urbanització del passeig de la Salzereda.

17.02.1978 6.000 persones es manifesten per reclamar més places escolars i un nou institut.

05.03.1978 Tres mil persones reivindiquen el passeig de la Salzereda amb una olimpíada popular.

04.11.1978 Presentació del Pla popular al Casal de Cultura.

03.04.1979 Celebració de les primeres eleccions municipals des de 1934.

Fons documentals

ANC. Arxiu Nacional de Catalunya.

ACDB. Arxiu Càritas Diocesana de Barcelona.

AHCO. Arxiu Històric de CCOO.

AHSCG. Arxiu Històric de Santa Coloma de Gramenet.

AMSCG. Arxiu Administratiu de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet.

FEDAC. Federació d'Escoles Dominiques de la Anunciata de Catalunya (Santa Coloma de Gramenet).

Revistes i premsa

Ágora, Diario de Barcelona, El Correo Catalán, El País, Fòrum-Grama, Grama, Gramanet, La Vanguardia, Libertad, Noticiero Universal, Puig Castellar, Tele/Exprés, Treball.

Bibliografia

Antxustegi-Etxearte, Odei. *De suburbi a ciutat. El Pla popular de Santa Coloma de Gramenet*. Santa Coloma de Gramenet: Edicions Fòrum-Grama, 2014.

Arroyo Bote, Diego. *De l'escola tradicional a Ciutat educadora. Santa Coloma de Gramenet (1822-2020)*. Santa Coloma de Gramenet: Ajuntament, 2021.

Cabré Puig, Salvador. *Diàlegs d'un rector*. Barcelona: Edicions Mediterrània, 1998.

Caño, Xavier. "Historia de una falta de asistencia". *Tele/Exprés* [Barcelona], 20 de març 1971 i *Gramma* [Santa Coloma de Gramenet], núm. 27, març de 1971.

Capdevila Lloveras, Carles. "La lluita per l'ambulatori (1971)". *Àgora* [Santa Coloma de Gramenet], núm. 5, març 2000.

Corral i Belorado, Josep Maria. *El PSUC a Santa Coloma de Gramenet 1936-1979*. Barcelona: Edicions Carena, 2021.

Crònica, Dominicas de la Anunciata. Tomo V, 1970-1982. Madrid: 1988.

Diversos autors. *Can Zam Reivindicació del gran parc de Santa Coloma*. Plataforma en Defensa de la Serra de Marina i Can Zam Santa Coloma de Gramenet, 2005.

Diversos autors. *Problemática de la Enseñanza en Sta. Coloma de Gramenet*. Santa Coloma de Gramenet: Coordinadora de Asociaciones de Vecinos y Casal de Cultura, 1979.

Ferrando Puig, Emili; Rico Márquez, Juan. *Les Comissions Obreres en el franquisme. Barcelonès Nord (1964-1977)*. Barcelona: Publicacions de l'Abadia de Montserrat, 2005.

Gallardo Romero, Juanjo. *Tortura y transición democrática. El caso Téllez*. Barcelona: Ediciones Carena, 2004.

López Ródenas, Marcelo. *Historia Social de la Santa Coloma Moderna (1954-1979)*. Santa Coloma de Gramenet: Regidoria de Cultura de l'Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 1982.

Madueño, Eugeni. *Xavier Valls, l'arquitecte de la solidaritat*. Barcelona: CEUMT, 1988.

Madueño, Eugeni. *Gramma una experiència insòlita del periodisme popular*. Barcelona: Diputació de Barcelona, Col·legi de Periodistes de Catalunya i Ajuntament de Santa Coloma de Gramenet, 1988.

Marín, José María; Molinero, Carme; Ysàs, Pere. *Historia política de España: 1939-2000*. Madrid: Ediciones Istmo, 2001.

Rovira Sánchez, Jordi. *La Guinardera*. Barcelona: Direcció General d'Acció Cívica Generalitat de Catalunya, 2002.

Saro, Fernando. *Les Oliveres sabor a barrio 1970-1980*. Santa Coloma de Gramenet: Edicions Fòrum-Grama, 2012.

Sayrach, Jaume-P. *En el Fondo*. Santa Coloma de Gramenet: Edicions Fòrum-Grama, 2001.

QSCG01

Un dels trets que va caracteritzar Santa Coloma de Gramenet als anys seixanta i setanta del segle passat van ser les seves lluites veïnals per reivindicar unes condicions de vida digna.

Aquest quadern fa memòria d'algunes d'aquelles lluites –algunes de les quals emblemàtiques– per aconseguir serveis tan bàsics com semàfors, transports, escoles, un ambulatori, mercats, parcs i jardins i preservar zones com el Motocròs i Can Zam. També rememora com aquestes mobilitzacions van ser el motor de les organitzacions veïnals.